

ОБРАЋАЊЕ САГОВОРНИКУ У ЕЛЕКТРОНСКИМ МЕДИЈИМА

САЖЕТАК

У раду се анализирају језичка средства за исказивање учтивости у домаћим електронским медијима и испитују се форме обраћања гостима од стране новинара. Циљ је да се установи како се водитељи информативних емисија на домаћим ТВ каналима обраћају својим гостима. Језичка средства која се анализирају јесу заменичке форме *ти* и *ви*. Испитују се начини на које новинари изражавају поштовање и професионалну дистанцу према гостима. Обраћање *ти/ви* чини окосницу учтивог обраћања саговорнику. Избором заменице *ти* или *ви* говорник изражава свој став и однос према другој особи. Етикеција учтивног обраћања у јавном дискурсу подразумева да се непознатом саговорнику мора персирати. У ТВ емисијама персирање је флексибилног карактера и препуштено је одлуци новинара.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: обраћање, заменице *ти* и *ви*, телевизија, информативне емисије, учтивост.

1. Увод

Јавну комуникацију, посебно ону у средствима јавног информисања, требало би да одликују јасна стандарднојезичка и комуникацијска правила. У последње време, јавни језик засут је облицима који припадају разговорним (супстандардним) идиомима, односно приватној комуникацији за коју су својствени знатно слободнији језички обрасци, мешање стилова, али и неусиљено и опуштено понашање у језичкој и нејезичкој комуникацији. У основи појаве мешања стилова и идиома и њиховог продора у јавност леже изванјезички узроци, односно нови, демократичнији социокултурни оквир у којем се данас налазе говорници нашег језика. Може се рећи да је дошло до смењивања старих калупа, норми понашања и састава вредности новим, слободнијим и демократичнијим друштвеним неидеологизованим обрасцима, а то подразумева и нове језичке обрасце. Пракса нуди и друга објашњења,

споменуте говорне стратегије на неки начин могу бити посматране као знак појаве непрофесионализма, тривијализације и обезвређивања новинарске струке.

Појам учтивости односи се на различите облике социјалне и језичке интеракције и укључује језичке и нејезичке елементе који допуњују интерперсоналну и групну комуникацију. Неки људи учтивост „карактеришу као друштвено прикладно понашање, неки као обзирност према другима, а неки имају негативне ставове према учтивом понашању, описујући га као охоло, неискрено и повучено” (Watts 2003: 8–9). Језички бонтон чине они облици који се усвајају социјализацијом, односно који се уче живећи у одређеној култури и знак су лепог понашања. Учтиво понашање игра важну улогу у свакодневном животу. Истраживање конвенција учтивости у последње време добија на значају. Језичка средства учтивости јесу елемент наше стварности као друштвено стабилизирајућа и нормализирајућа снага, а примереност учтивих понашања гаранција је угодне и учинковите језичке комуникације у свим односима који спајају учеснике комуникације.

С обзиром на снажан утицај електронских медија усталила су се и правила учтивости о уређивању радиотелевизијског програма и смернице које осигуравају учтиво понашање новинара, о чему сведочи пример Кодекса о уређивању радиотелевизијског програма: „Радио и телевизијске куће ће поштовати опште културне стандарде пристојности и учтивости у свом програмском садржају.” Пример показује да учтивост¹ није увек избор појединца, већ за њено остварење постоје утврђена правила која се у одређеним приликама морају поштовати да не би дошло до нарушавања општих културних стандарда. „Форме учтивости се временом мењају и допуњавају, што овај феномен чини увек актуелним и неизбежним у људској комуникацији” (Stojanović 2011: 366). Учтивост није нешто са чиме смо рођени, већ је морамо усвојити током живота. Овладавање стратегијама учтивости неопходно је за снажање у различитим друштвеним ситуацијама и окружењима.

2. Језичка средства за исказивање учтивости

И поред многих покушаја да се дефинише појам учтивости, ниједну дефиницију није прихватила већина истраживача. Дефинисање учтивости је

---

¹ Овде представљена и синонимским појмом пристојности.

„као борба на живот и смрт са хидром. Тек што одсечете једну главу, неколико нових се појави уместо ње” (Watts 2003: xi). Учтиво комуникативно понашање је компликовано за мерење и за научно испитивање, али треба га описати и објаснити (Драгићевић 2004: 40). Познавање система форми учтивости потребно је људима како би могли да ускладе своје комуникативно понашање са говорном ситуацијом. Некоришћење одговарајућих форми учтивости може да изгледа као намерно кршење друштвених конвенција.

Будући да је говор, односно изрицање исказа таква људска делатност која подразумева, по Серлу, три основна постулата – „интенционалност (намеру), респонсибилност (одговорност) и сериозност (кооперативност)” (Serl 1991: 95–105) – од којих оно прво обележје (интенционалност) наглашава управо чињеницу да човек све што чини, изводи с неком (одређеном) намером, онда можемо одредити учтивост као илокуцију исказану ради одржавања друштвене хармоније, тј. она представља друштвено прикладно понашање, засновано на поштовању учесника у комуникацији. Разликујемо учтивост као друштвено понашање једне говорне заједнице од теорије језичке учтивости која се користи у описивању комуникативне интеракције, и језичке учтивости као (знаковне, кодне) реализације (опште) учтивости при комуникацији. Учтиво понашање је производ културних и социјалних фактора једне говорне заједнице, а представља и субјективно гледиште према којем се нечије понашање одређује као учтиво или неучтиво и због тога је оно променљива категорија. Учтивост није само оно што сматрамо прикладним у одређеним стереотипним ситуацијама, она увек упућује на различите ступњеве солидарности између пошљаоца и примаоца поруке.

Прагматика је лингвистичка дисциплина која се бави функцијама језика. За прагматику је важан контекст у коме се одвија комуникација. Прагматичка теорија учтивости чини основу говорне етикеције, која подразумева поштовање правила учтивног језичког понашања у одређеној говорној ситуацији, односно „кодификовано говорно понашање као стереотипни аутоматизовани говорни поступак у одређеним ванјезичким оквирима” (Николић 2010: 17). Говорна етикеција спада у домен језичке културе. Она захтева „поседовање прагматичке компетенције говорника, а то су: културна знања (учтивост) и знање о друштвеној разлици међу комуникаторима” (Јањић, Чутура 2014: 34). Да бисмо били компетентни саговорници, потребно је да поред граматичких правила и речи поседујемо и знање о примереној употреби језика. Етичка компонента

културе говора подразумева знање и коришћење правила језичког понашања у датим друштвеним ситуацијама.

3. Електронски медији

Телевизију гледа велики број људи, па су мане тог вида вербалне комуникације изузетно видљиве и уочљиве. Медији су јавна средства обавештавања и комуницирања и због тога је потребно да буду свесни одговорности за јавно изречену реч. Средства јавног информисања треба да негују култивисан начин изражавања. Медијска комуникација мора бити утемељена на принципима теорије учтивости и нормативима језичке културе.

У последње време присутна је вулгаризација медија у погледу начина изражавања. У појединим емисијама, језик и стил приближавају се језику улице, језику најпростијих друштвених група. Забрињава нарушавање говорне културе у домену говорне етикеције које примећујемо у емисијама озбиљнијег садржаја, као што су информативне емисије. „Прилике у новинарској пракси врло често нису усклађене са теоријом новинарске стилистике. Један од веома упечатљивих примера овакве врсте недоследности у вези је са непоштовањем говорне етикеције у емисијама електронских медија” (Јањић, Чутура 2014: 36).

Ранко Бугарски у интервјуу за *ТВ ревију* даје оцену језика на телевизији и говори о водитељима (водитељкама) наших телевизија. „Поставе им питање, па чим гост заусти да одговори, оне улећу са новим питањем. Стиче се утисак да су научиле напамет низ питања, па онда у страху да неко од њих не забораве – журе да их што пре испуцају” (Бугарски 5–11. марта 2005: 5 према Шипка 2008: 235). Водитељи често имају реплике на излагања својих гостију, настоје да наметну своје ставове и мишљења и често се самовољно претварају у главне актере разговора. Висок степен интимизирања и приватизације јавних медија засметао је Бугарском. Ту мисли, између осталог, и на обраћање госту са *ти*. Такво обраћање „ставља водитеља у положај моћи над гостом, што је сасвим непримерено. Наиме, гледаоце не занима природа приватног односа између водитеља и госта, него шта ко има да каже” (Бугарски 5–11. марта 2005: 5 према Шипка 2008: 235). Водитељ мора бити посредник између аудиторijума с једне стране, и госта, односно извора информација, с друге. Реч новинара треба да задовољава све максиме кооперативне комуникације и да буде пример беспрекорне професионалне конверзације, такође треба да буде узор говорне правилности.

Новинар мора имати свест о јавној природи поруке и језику којим је она срочена. Он носи велику друштвену одговорности и налази се под великим едукативним оптерећењем као емитер поруке. Гледаоци прате језик медија и репродукују говорне форме и манире са медија. Њихову језичку свест обликује реч новинара. Већина гледалаца у језику медија види узор и мерило језичке правилности.

Култури изражавања у електронским медијима не поклања се довољно пажње. Језик на телевизији мора бити узоран у сваком погледу. Култура изражавања на телевизији подразумева употребу српског књижевног језика и примену норми (граматичка, лексичка, ортоепска, ортографска и стилистичка). Када је реч о јавном говору или језику, неопходно је да изражавање буде јасно, тачно, концизно, живо и складно. Језик је жив организам, живи с човеком и у сталном је богаћењу, мењању и усавршавању, због тога је неопходно да се новинари, а нарочито спикери и водитељи, стално стручно усавршавају и обучавају.

Анализирана језичка грађа прикупљана је током 2017. године истраживањем информативних емисија домаћих медијских кућа: *РТС-а, Пинка, Прве, Харпу TV, Студија Б, N1 и B92*. Емисије које анализирамо су: *Јутарњи програм; Београдска хроника; Добро јутро; Добар дан; 150 минута; Добро јутро, Србијо; Београде, добар дан; Нови дан и Кажипрст*. Анализирано је укупно двадесет емисија. Испитани су начини на које новинари изражавају поштовање и професионалну дистанцу према гостима емисије, односно форме обраћања (употреба заменице *ви*) у емисијама информативног карактера. У истраживању су примењене методе праћења и посматрања. Методом дескриптивне анализе и квалитативном методом послужили смо се приликом обраде података.

4. Обраћање саговорнику

4.1. Употреба заменица *ти* и *ви*

Обраћање припада култури вербалне комуникације. У вези са вербалном комуникацијом људи једних с другима може се запазити употреба личних заменица за друго лице једнине (*ти*) и друго лице множине (*ви*), у оба случаја у обраћању једној особи. Поставља се питање зашто се некоме обраћамо са *ти*, а некоме са *ви* и има ли у томе неког реда и правилности. Постоји могућност да се у одређеним комуникацијским ситуацијама, заменица *ви*, иначе резервисана за упућивање на значење другог лица множине, употреби уместо заменице *ти*,

која је у истом смислу резервисана за упућивање на значење другог лица једнине, уз додатни податак сасвим друкчије врсте. Обраћање *ти/ви* чини окосницу учтивног обраћања саговорнику. Избором заменице *ти* или *ви* говорник изражава свој став и однос према другој особи, а „учтивост је релевантан фактор у избору заменице” (Panić Kavgić 2014: 154).

У далекој прошлости људи су се једни другима искључиво обраћали са *ти*. Обраћање са *ви* настало је у IV веку нове ере у Римском царству. Тада је то било резервисано само за царе, док су се остали обраћали једни другима са *ти*. „У средњем вијеку тај се обичај проширио и учврстио у Западној Европи, при чему се са *ви* није обраћало једино владарима него и другим људима у знак уважавања. Ми смо обраћање на *ви* једној особи примили од западноевропских народа под утицајем њихове говорне праксе” (Шипка 2008: 218).

Појављивање, односно одсуство заменичког облика *ви* у позицији иначе резервисаној за етикету којом се исказује друго лице једнине нема граматичку улогу „него интеракцијску, и у том смислу комуникацијску” (Radovanović 2003: 134). Пошто се ту не ради о граматичким категоријама лица и броја, него о упућивању (језичким средствима) на друштвени статус учесника у вербалној комуникацији, Радовановић је ту појаву назвао „граматиком” друштвеног статуса.

Употреба личних заменица *ти* или *ви* није граматичко, већ прагматичко питање. Ту се ради о „функцији истицања природе односа међу говорним представницима датог језика, односно колектива који је у питању, као и о улози упућивања на релативни друштвени статус комуникатора у оствареном говорном догађају (наравно, и у оквирима остварене интеракцијске ситуације у датој говорној заједници) – тј. на статус једног учесника у њему у поређењу са статусом другог” (Radovanović 2003: 135). Заменица *ти* „служи за изражавање блискости, фамилијарности, односно одређене врсте солидарности при ословљавању саговорника”, док је заменица *ви* „резервисана за тзв. учтиво ословљавање уједно служећи и за обележавање својеврсне дистанце” (Ozer 2016: 15).

У случају интеракције између два комуникатора, лични заменички облици могу се распоредити на следеће начине: *ти – ти*, *ви – ви*, *ви – ти* (односно *ти – ви*). Међусобно ословљавање комуникатора са *ти* упућује на податак о солидарности и сугерише њихову блискост и равноправност. Ословљавање са *ви* упућује на друштвену и емоционалну дистанцираност међу комуникаторима. Дистанцираност је заснована на мотивима непознавања комуникатора, на

службености ситуације, нејезичким конвенцијама и формалном или протоколарном понашању. Различито ословљавање комуникатора показује њихову неравноправност и неједнакост: генерацијску (однос старији – млађи) или друштвену (однос надређени – подређени). Несиметрични распоред заменичких облика упућује на податак о статусној разлици међу комуникаторима, која може бити заснована на ауторитету.

Распоред ових језичких средстава, њихов избор и употреба, зависе од учесника у процесу споразумевања и од њихових друштвених улога у говорним ситуацијама у којима се остварује говорни догађај. „Систем правила, чије деловање регулише ваљан избор и сврсисходну употребу језичких средстава о којима је овде реч (заменичке форме), а смештена су у знање (компетенцију) комуникације (употребе језика), чине тзв. правила „избора” или правила „алтернације” (она условљавају избор између алтернативних могућности). У приказима деловања тих правила, избор и употреба језичких средстава, дакле, дефинишу се низом, скупом сукцесивних бинарних одлука комуникатора, сагласних њиховим улогама и релативном друштвеном статусу у датој прилици, а у ситуацији обраћања” (Radovanović 2003: 137). То би значило да постоји избор вербалних знакова за ословљавање којима се сигнализира дистанца међу саговорницима, затим за одређени степен мања дистанца, односно већа познатост. Задатак саговорника је да из тог избора одаберу један знак за конкретну употребу.

Весна Половина изводи закључке о елементима значења заменица *ти* и *ви*. „У немаркираној употреби заменице *ви* на прво место долази критериј старости. Као други по реду елеменат значења заменице *ви* долази непознатост или дистанца, односно блискост. На трећем месту је поштовање. На четвртном месту налази се ранг. На петом месту се јавља елеменат образовања, и на шестом месту се јавља обичај и инерција употребе” (Половина 1984: 192).

Мирјана Јоцић посматра обраћање као „сложен систем културних, комуникацијских – лингвистичких и нелингвистичких правила чији су избор и употреба условљени друштвено-културним оквиром, ситуационим контекстом, интенцијом саговорника и одређеним лексичко-граматичким обележјима конкретног језика” (Јоцић 2011: 297). Она констатује да за избор заменица *ти* или *ви* у ословљавању одраслих пресудну улогу имају особине карактера саговорника и њихова блискост и узјамна емпатија, па тек онда сродство, затим године старости, друштвени статус и сфера употребе, приватна или јавна.

Постоји уверење да се „формом *ти* изражава мања разговорна и друштвена дистанца, па се онда на основу веће употребе таквих података може добити одговор на питање о модернизацији друштва у правцу веће демократичности, односно смањења статусне дистанце међу саговорницима у јавној и службеној сфери” (Savić, Stanojević 2012: 103). Процес ширења форме *ти* у домене у којима је била коришћена форма *ви* у претходним временским периодима може се довести у везу са смањењем друштвене дистанце међу саговорницима у разговору, али могу бити у питању и неки други психосоциолошки разлози.

Прелазак са *ви* на *ти* или обрнуто, представља ремећење правила и изражава промену односа говорних лица у комуникацији. Обраћање са *ти* уместо са *ви* непознатим особама, поготово у службеним односима, показује непоштовање и потцењивање онога са ким се комуницира и успостављање односа надређености и подређеност, што све упућује на неуљудност и одсуство не само културе вербалне комуникације него и културе комуникације уопште.

4.2. Употреба заменице *ви* у медијима

Језичка средства која испитујемо јесу заменичке форме за обраћање. Етикеција учтивог обраћања у јавном дискурсу подразумева да се непознатом саговорнику мора обраћати са *ви*, а овакав начин обраћања може се прекинути на предлог старијег. Што се тиче питања исказивања поштовања особи обраћањем у другом лицу множине, нема доследног правила у спровођењу ове врсте хонорифика.² У информативним емисијама употреба заменице *ви* је флексибилног карактера. На основу разговора који се води између госта и водитеља, у неким ситуацијама можемо да закључимо у каквим су они односима приватно. Примећујемо да се водитељ госту неће обраћати са *ви* уколико су приватно блиски, без обзира на озбиљност теме и званични професионални статус и углед госта, а обраћаће се са *ви* госту са којим није у личним пријатељским односима. Због фамилијарне комуникације коју новинари примењују, стиче се утисак да је обраћање са *ви* у медијима изузетак, а не правило. Дакле, дистанца је маркирана као негативна особина.

Дистанца језички исказана у виду употребе заменице *ви* употребљава се према гостима вишег политичког, културног и економског ранга. Постоје

² Хонорифици су учтиве говорне формуле или етикете, које у српском језику подразумевају, између осталог, и обраћање са *ти/ви*.

примери у којима се водитељи госту доследно обраћају са *ви*. Углавном је то када су им саговорници угледни људи који имају уважавање у друштву или старији људи са којима приватно нису блиски.

Да подсетимо гледаоце на Ваши случај... Који је моменат када Ви то сазнајете?... Јесте ли Ви гледали снимке?... О чему Ви размишљате тог тренутка?... На суђењу се говорило против Вас... Пуно Вам хвала (ТВ Пинк, Добро јутро, 27. 01. 2017). Када су Вам то рекли, како сте реаговали?... То Вама одлично стоји... Много је титула иза Вас, која Вам је најдража?... Шта Вам је то дала одбојка?... Хвала Вам што сте били наш гост (РТС, Јутарњи програм, 19. 5. 2017). Чиме се Ви бавите?... Шта то у Вашем случају значи?... Како Ви можете да избаците негативну енергију?... Јесте ли Ви срећнији када неком помогнете?... Можда сте Ви њу тако излечили (Happy TV, Добро јутро, Србија, 8. 02. 2017). Да ли Вам је позната ситуација са Новог Београда?... То кажете Ви који сте стручњак... Вама то није непријатно... Хвала Вам што сте били наш гост (РТС, Београдска хроника, 8. 5. 2017). Како Ви мислите да то спроведете?... Ви сте наводили низ ствари које треба предузети... Да ли постоји оквир који би Вас натерао да изађете из овлашћења председника?... Вратићу Вас на оно што Вас питам... Постојећа истраживања Вам не дају ту могућност... (B92, Кажирпт, 23. 3. 2017).

Постоје примери када се водитељи госту доследно обраћају са *ти*. Углавном је то када су и приватно у пријатељским односима или када су гости млади људи. Обраћање са *ти* комуникацију чини мање формалном и приближава је неформалном стилу и због тога је на телевизији у емисијама неприлично и није препоручљиво. Могуће је овакав начин обраћања правдати чињеницом да се водитељ и гост познају, да су блиски, на тај начин лакше разговарају, то дозвољава већу опуштеност саговорника и дијалог је ближи гледаоцу. Међутим, недопустиво је у таквим ситуацијама употребити заменицу *ти* јер се разговор води на званичном месту, ТВ има велики број гледалаца и спикер не сме да се понаша фамилијарно, то никога не интересује. Неукусно је показивати фамилијарност на званичном месту, поготово је лоше када се у разговору са више особа једној обраћа са *ви*, а другој са *ти* јер гледаоца не занимају степени фамилијарности између новинара и саговорника.

Ти доносиш интересантну причу... Чекам од тебе занимљиве информације... Шта лоше ти видиш у овој фотографији... Хвала ти што си био гост јутарњег програма (РТС, Јутарњи програм, 23. 4. 2017). Само да те подсетим проšli пут смо причале о новим песмама... Шта се то променило код тебе?... То је сада иза тебе?... Где је

оно где си ти сазрела у прошлој години?... Неоспоран је твој музички квалитет... Ми смо ти спремили изненађење... (Прва, 150 минута, 11. 01. 2017). Придружио нам се Александар Шапић, председник општине Нови Београд. Добро јутро ти желим и добродошао... Ти си постигао рекорд... Како ти гледаш на његову изјаву?... Колико си се ти припремао за тај догађај? (Нарру ТВ, Добро јутро, Србија, 3. 5. 2017). Драган Вучићевић са нама... Ти си радио истраживање... Али ти си најављивао те догађаје... Ти си пренео ту вест... Хвала ти на гостовању (ТВ Пинк, Дobar дан, 30. 3. 2017). Ева Љубичић, математичар, наш гост... Ти си добар део живота провео тражећи формулу... Онда си ти почео да зарађујеш?... Ти си увек играо на сигурно?... Да ли те питају за савет?... Ти си му дао тај систем? (Нарру ТВ, Добро јутро, Србија, 19. 5. 2017).

Неправилности у коришћењу ових хонорифика најбоље се виде у употреби заменице *ти* уместо *ви*, и обрнуто, у обраћању једном те истом саговорнику у току једног разговора. Лингвистички гледано, то би биле маркиране употребе. „Замене заменица *ти* и *ви* дешавају се у емотивним ситуацијама. Замена се дешава и због брзине, у забуни, случајности” (Половина 1984: 191). Међутим, овде је случај да се *ви* употреби уместо *ти* када се иначе блиски саговорници нађу у званичној ситуацији. Постоје ситуације да се разговор започне обраћањем са *ви*, а заврши се без те говорне етикете, или обрнуто. Дешава се и да се новинар наизменично обраћа госту са *ти* и *ви* током разговора у емисији. То бисмо „условно могли назвати појавом преклапања (прикључивања) говорних етикета уважавања” (Јањић, Чутура 2014: 40). Водитељи су свесни да би требало да се обраћају госту са *ви*, али ипак му се обраћају са *ти* због тога што су приватно блиски, и они то експлицитно и кажу.

Мој гост је Игор Трифуновић, мађионичар. Добродошли, честитам, свака Вам част... Чиме сте се Ви представили?... Како сте дошли до тога да то буде тачка Вашег живота?... Можемо и на ти знамо се толике године... Прешли смо на ти знамо се толико дуго... Дајте нам те трикове занимљиве деци... Можда би било узбудљивије да се бавите политиком... Од које године сте у том послу, сте, си, на ти смо... Јеси ли понео карте? (ТВ Пинк, Добро јутро, 15. 5. 2017). Дубравка, велика ми је част што си данас овде код нас, што сте данас овде код нас, хајде то ћемо се током емисије определити јесмо ли на ти или на Ви... Не знам када смо Вас последњи пут видели у некој емисији... Начули смо да волите нашу емисију... Ти важиш за глумицу која се води старим системом вредности... (Прва, 150 минута, 7. 4. 2017). Причамо са Дејаном Луткићем. Добро јутро, и добродошли... У колико представа играш? На ти смо, не знам ни што сам на Ви кренула. Кренула сам на Ви

ваљда је тако пристојно у програму, али толико се знамо... Рекли би ти сада Американци да се прво ради представа, па онда филм... Сад причаш као продуцент (ТВ Пинк, Добро јутро 19. 5. 2017). Гост Хронике Душан Узелац... Морам да те питам, наравно, ми смо на ти... Ево ти си ту да нам помогнеш у томе?... Хвала Вам лепо (РТС, Београдска хроника 27. 4. 2017). Калиопи је са нама. Добро јутро и добродошли. Како сте? Шта радите?... Спадаш у ону категорију која се жали на ово време... Који је најбољи начин да се промовише све што је ново у твојем послу? (ТВ Пинк, Добро јутро, 12. 01. 2017). Како си, Вања? Шта је то што је тебе привукло том лику? Ти играш младу Фриду. Играте, играш дакле у још неким представама. Да ли планираш да се вратиш и на телевизију? (ТВ Пинк, Добро јутро, 15. 5. 2017).

Када су гости млади људи, обично ученици или студенти, њима се по правилу не персира. Ретки су примери да се младом госту обраћа са *ви* и то само уколико је постигао неки запажени успех. У нашем корпусу пронађен је само један пример где се новинар гошћи, студенткињи, обраћа са *ви*.

Наша гошћа је Јана Дацовић, ученица гимназије. Она је, можемо то тако да назовемо, тинејџерска јутјуб звезда... Како си ти дошла на идеју да направиш свој канал?... Да ли и твоје друштво може да ти буде инспирација?... Чиме ти још желиш да се бавиш?... Где ти видиш себе?... Хвала ти много на гостовању (ТВ Пинк, Добро јутро, 6. 02. 2017). Пошто су најбољи, наши гости су студенти Економског факултета... Никола, јеси ли ти очекивао победу?... Колико тебе испита очекује?... Можда не смеју да се пријаве, шта ти мислиш? Шта ти је све омогућила ова победа? (N1, Нови дан, 2. 02. 2017). Гости Хронике су матуранти београдске Електротехничке школе: Никола Опачић, Михајло Вучковић и Немања Тадић... Теби је пало на памет да направиш овакву кутију за лекове... Немања, ти си био одговоран да нађеш могућност да се пронађу те особе... Јесте ли кутију испробали на твојој стрици? (РТС, Београдска хроника 16. 5. 2017). Наша гошћа је Рената Греговић, студенткиња четврте године Економског факултета... Ваш тим, поред Вас чини још пет чланова, волела бих да их споменете... Реците нам нешто више о томе... Колико Вам је то значајно, ипак сте Ви апсолвент?... Је л' Вас то изненадило?... Рената, желим Вама и Вашем тиму пуно успеха на такмичењу (Studio B, Београде, добар дан, 6. 02. 2017).

5. Закључак

Анализа је показала да се водитељи госту обраћају са *ви* уколико су им саговорници особе које имају висок друштвени статус и углед или старији

људи. Заменица *ви* употребљава се приликом обраћања гостима који припадају вишем политичком, културном и економском сталежу. Пронађен је и пример да се са *ви* обраћа госту који је истакнути спортски делатник. Водитељи се госту обраћају са *ти* уколико су и приватно у пријатељским односима, а то сазнајемо на основу њиховог разговора. Такође, када су гости млади људи, њима се водитељи у највећем броју случајева обраћају са *ти*. И у ситуацији када је млада особа културни уметник, водитељ јој се обраћа са *ти*, дакле генерацијски критеријум претеже над професионалним.

Анализа спроведена у овом раду указује на доминацију неформалног, фамилијарног стила у новинарском дискурсу. С обзиром на то да је публицистички дискурс подсистем јавног дискурса, примећујемо да је у електронским медијима присутна експанзивна тенденција поништавања разлике између професионалног и приватног у јавном дискурсу медија, често водитељи ТВ емисија користе приватни разговорни идиом. Присутна је употреба разговорног стила који се одликује неформалношћу. Међу саговорницима се често не успоставља однос дистанцираности. Употреба заменице *ви* на ТВ-у није заступљена у оној мери у којој се то очекује и поистовећује се са њеном употребом у приватном животу.

Уочене карактеристике дискурса у телевизијским информативним емисијама показују да ту треба много шта мењати и усавршавати како би се култура вербалне комуникације у медијима подигла на виши ниво. У ери брзе размене информација и великог броја електронских медија, као и мноштва телевизијских канала, уредници се надмећу ко ће брже доставити новости широј јавности и привући што већи број гледалаца. Овај тренд често иде на штету културе изражавања. Новинари бивају принуђени да више пажње посвете брзини и ефикасности извештавања не обраћајући пажњу на правила језичке културе, што не би смело да буде оправдање. Овакво вербално понашање новинара свакако не утиче позитивно на унапређивање и неговање језичке културе. Новинар носи велику друштвену одговорност и због тога што његова реч учествује у обликовању језичког израза гледаоца. Језик медија би требало да буде узор и мерило језичке правилности и језичке културе, али, нажалост, није тако. Неопходно је мењати и усавршавати дискурс на електронским медијима како би се култура изражавања подигла на виши ниво.

ЛИТЕРАТУРА

- Драгићевић, Рајна (2004). Учење И. А. Стернина о комуникативном понашању. *Зборник Матице српске за славистику*. 65–66: 31–44.
- Јањић, Марина и Илијана Чутура (2014). Маргинализација говорне етикеције на електронским медијима – Хонорифици и учтиво обраћање. *Језик, књижевност, маргинализација: Језичка истраживања*. Ниш: Филозофски факултет у Нишу. 31–46.
- Јоцић, Мирјана (2011). Ословљавање и обраћање. *Говор Новог Сада*, свеска 2: Морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине, Лингвистичке свеске 9. Нови Сад: Филозофски факултет. 297–346.
- Николић, Марина (2010). *Теорија језичке културе*. Београд: САНУ.
- Половина, Весна (1984). Употреба једнине и множине личних заменица у обраћању саговорнику у српскохрватском језику. *Научни састанак слависта у Вукове дане*. 13/1: 185–195.
- Шипка, Милан (2008). *Култура говора*. Нови Сад: Прометеј.

*

- Ozer, Katalin (2016). *Makrolingvistički aspekti oslovljavanja u nemačkom, srpskom i mađarskom jeziku* (doktorska disertacija). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Panić Kavgić, Olga (2014). *Jezički ispoljena učtivost pri slaganju i neslaganju sa sagovornikom: uporedna analiza engleskih, srpskih i prevedenih filmskih dijaloga* (doktorska disertacija). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Radovanović, Milorad (2003). *Sociolingvistika*. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Savić, Svenka i Danijela Stanojević (2012). Oslovljavanje i pozdravljanje u srpskom jeziku. *Iz riznice multijezičke Vojvodine – Oslovljavanje i pozdravljanje u savremenim jezicima nacionalnih zajednica u Vojvodini*, br. 8. Novi Sad: Pedagoški zavod Vojvodine. 99–152.
- Serl, Džon (1991). *Govorni činovi*. Београд: Nolit.
- Stojanović, Darko (2011). Učtivost u nemačkom i japanskom jeziku. *Komunikacija i kultura online*. 324–371. <http://www.komunikacijaiikultura.org/KK2/KK2Stojanovic1.pdf>
- Watts, R. (2003). *Politeness*. New York: Cambridge University Press.

Marija Milosavljević

ADDRESSING GUESTS IN ELECTRONIC MEDIA

S u m m a r y

This paper analyzes linguistic politeness in local electronic media and examines the forms of addressing the guests by the journalist. The aim is to establish how the hosts of the informative programmes on local TV channels address their guests. Linguistic aims that are being analyzed are the forms of pronouns *we* and *you*. The ways in which journalists express respect and professional distance towards guests are examined. Addressing guests with *we/you* is the backbone of the politely addressing the interlocutor. By choosing the pronoun *we* or *you*, the speaker expresses its point of view and its relation towards the other person. The etiquette of the polite speech in public discourse implies addressing an unknown interlocutor in the second person (You). In TV shows addressing in the second person is of more flexible character and is left for the journalist to decide.

Key words: to address, pronouns *we* and *you*, television, informative programmes, politeness.

Мср Марија Милосављевић

Ниш

Србија

Имејл: *marija.millosavljevic@gmail.com*